

Kraków

Kraków – warto wiedzieć

Powrót Erazma Jerzmanowskiego

Postać żyjącego na przełomie XIX i XX wieku, Erazma Jerzmanowskiego – zwanego „polskim baronem”, „człowiekiem, który oświecił Amerykę”, a wreszcie „polskim Noblem”, po dziesięcioleciach zapomnienia stopniowo powraca na należne jej miejsce w panteonie polskiej pamięci narodowej. Taki także cel – przypomnienia i utrwalenia, a zarazem odkrycia na nowo Erazma Jerzmanowskiego – przyświecał organizatorom sesji naukowej, która odbyła się w krakowskiej rezydencji Jerzmanowskiego w Prokocimiu pod znamienym tytułem „Erazm Jerzmanowski (1844–1909). Powstaniec - wynalazca - filantrop. Życie w służbie idei” – napisał Arkadiusz S. Więch we wstępie do książki będącej pokłosiem sesji.

Erazm Jerzmanowski, uczestnik powstania styczniowego, po powrocie z internowania udał się na emigrację do Francji, gdzie studiował w Szkole Inżynierii i Artylerii Wojskowej w Metz. Wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie jako zdolny inżynier, wynalazca szybko zdobył szacunek i niemałą fortunę, dzięki swej działalności w dziedzinie gazownictwa. Pozwoliło mu to wspomagać polskie środowiska na emigracji i Polaków żyjących pod zaborami. Największym darem było utworzenie fundacji jego imienia zarządzanej przez Akademię Umiejętności. Po powrocie do kraju zamieszkał w Prokocimiu, obecnej dzielnicy Krakowa, gdzie kupił pałacyk z pięknym parkiem. Po jego śmierci dobra te nabył zakon św. Augustyna. Mogłoby się wydawać, że w ten sposób zamknęła się jedna z kart historii. Stało się inaczej, bo jak powiada o. Jan Biernat – augustinianin: *celem poznawania przeszłości jest uczynienie przodków towarzyszami naszej współczesnej codzienności.*

patrioty i proroka jedności narodu polskiego pomagała Przyjaciółom Prokocimia podejmować i dokonywać dzieła na miarę współczesnych czasów.

Celem Stowarzyszenia jest wzbogacanie i upowszechnianie wiedzy o historii Prokocimia i jego zasłużonych mieszkańcach, w tym propagowanie w kraju i na świecie dokonań patrona, Erazma Jerzmanowskiego, jednego z największych zapomnianych filantropów XIX i XX wieku, podejmowanie działań zmierzających do rozwoju inicjatyw lokalnych w zakresie potrzeb społecznych i charytatywnych, a także kultury, nauki i oświaty; oraz przywracanie zespołu pałacowo-parkowego do dawnej świetności. I tak się dzieje. Nie sposób wymienić wszystkich inicjatyw, jak i osób, które je tworzą. Tylko w ubiegłym roku: odbyły się Dni Prokocimia w jego 650-lecie, odbyła się, wspólnie z Polską Akademią Umiejętności, Uniwersytetem Jagiellońskim i innymi ośrodkami naukowymi – dwudniowa sesja naukowa, osobom zasłużonym wręczono medale, a uczniom stypendia edukacyjne. Lista takich przedsięwzięć jest długa, niektóre z nich, te o charakterze naukowym, wspierane są przez Polską Akademię Umiejętności.

Fotografie: Archiwum TPP

Punktem kulminacyjnym obchodów Roku Jerzmanowskiego w 2010 roku było odsłonięcie, 7 lutego tego roku, pomnika Erazma Jerzmanowskiego autorstwa prof. Stefana Dousy, ufundowanego przez Radę Miasta Krakowa.

I tak 31 marca 1989 roku Urząd Miasta Krakowa – z inicjatywy mieszkańców i przyjaciół Prokocimia – zarejestrował pod numerem 424 stowarzyszenie o nazwie Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich z siedzibą w Krakowie. 13 kwietnia tegoż roku odbyło się pierwsze zebranie członków założycieli Towarzystwa. Akurat w tym czasie miały 100. rocznica nadania Erazmowi Jerzmanowskiemu Krzyża Komandorskiego św. Sylwestra przez papieża Leona XIII, który nazwał go wiernym synem Kościoła katolickiego. Już na początku swej działalności Towarzystwo otrzymało życzenia od papieża Jana Pawła II: *Ojciec Święty Jan Paweł II przyjął z zadowoleniem wiadomość o powołaniu w parafii Matki Bożej Dobrej Rady w Krakowie-Prokocimiu Towarzystwa Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich. Równocześnie posyła nowemu Towarzystwu gorące życzenia, by inspiracja wielkiego filantropa,*

Książka pokłosie sesji naukowej, przedstawiająca Erazma Jerzmanowskiego, ukazała się nakładem Towarzystwa w 2013 roku

Nagroda im. Erazma i Anny Jerzmanowskich za „prace literackie, naukowe i humanitarne”, ustanowiona została mocą testamentu Erazma Jerzmanowskiego w 1908 r., po raz pierwszy wręczona przez Akademię Umiejętności w 1915 r., po raz ostatni przed wojną w 1938 r. Uchodziła za „polskiego Nobla”. Wskutek drugiej wojny światowej wielki kapitał, z którego była wypłacana, przestał istnieć. Po wojnie nie został

odtworzony. Dopiero w 2008 r., w stulecie utworzenia funduszu nagrody, dzięki życzliwości władz Województwa Małopolskiego, zabiegom Akademii i Towarzystwa Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich udało się ją restytuować jako „Nagrodę PAU im. Erazma i Anny Jerzmanowskich pod patronatem Województwa Małopolskiego”, co oznacza, że funduje ją Województwo. Po raz pierwszy po wojnie wręcono ją 9 II 2009, niemal dokładnie w stulecie śmierci Erazma Jerzmanowskiego (7 II 1909). W skład kapituły – Komitetu Nagrody PAU wchodzi także przedstawiciel Towarzystwa.

MARIAN NOWY

Kawiarnia Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności zaprasza na kolejne spotkanie. Dr Arkadiusz S. Więch (Instytut Historii UJ) przedstawi wykład pt. „Erazm Jerzmanowski – polski Nobel, który oświecił Amerykę”. Spotkanie odbędzie się w poniedziałek, 23 kwietnia br. o godz. 18.15 w Dużej Sali PAU przy ul. Sławkowskiej 17, I p. w Krakowie.